

MESLEKİ ETİK ve DEONTOLOJİ

Ders üzerine kaynaklar - 1

- **Kitaplar**

1. **Mesleki Etik ve Deontoloji Ders Notları**
2. **Veterinary Ethics – Jerrold Tannenbaum**
3. **Bilim etiği ve Bilim Tarihi Berna Arda – Esin Kahya – Tamay Başağaç**
4. **Sofi'nin Dünyası**
5. **Tüfek, Mikrop ve Çelik**
6. **Kuramsal ve Uygulamalı Tıp Etiği – Nesrin Çobanoğlu**
7. **Etiğe Giriş – Ahmet Cevizci**
8. **Etik – P.A. Kropotkin**
9. **Değişen Dünyada Biyoetik – TBD Yayınları**
10. **Hayvanlardan Tanrılara Sapiens**
11. **Mahşerin Dördüncü Atlısı**
12. **Suç ve Ceza**
13. **Sefiller**
14. **Don Kişot**
15. **Dünya Felsefe Tarihi**

Ders üzerine kaynaklar - 2

- **Filmler ve Belgeseller**

1. Cosmos	11. Life is Beautiful
2. BBC Büyük Dünya Tarihi	12. Matrix
3. Tüfek, Mikrop ve Çelik	13. The Thirteen Floor
4. Cave of forgotten Dreams	14. Tiger and Snow
5. Agora	15. Dogville 1
6. Zeitgest	16. Manderlay
7. Chimpanzea	17. Food Inc.
8. 12 Kızgın Adam	18. Modern Times
9. Ada	19. Krakatoa
10. Gattica	

Ders üzerine kaynaklar - 2

• Filmler ve Belgeseller

Cosmos

BBC Büyük Dünya Tarihi

Tüfek, Mikrop ve Çelik

Cave of forgotten Dreams

Agora

Zeitgest

Chimpanzea

12 Kızgın Adam

Ada

Gattica

Life is Beautiful

Matrix

The Thirteen Floor

Tiger and Snow

Dogville 1

Manderlay

Food Inc.

Modern Times

Zübük

A Clockwork Orange (Otomatik Portakal)

Transcendence (Evrım)

Metropia

La habitación de Fermat (Kapan)

The Double Hour (Çift Zaman)

Primer (Kapsül)

Deja Vu

The Mist (Öldüren Sis)

The Fountain (Kaynak)

Contact (Mesaj)

Predestination

Le Hérisson (Yaşamaya Değer)

Pi

Minority Report (Azınlık Raporu)

Dark City (Karanlık Şehir)

Lost Highway (Kayıp Otoban)

Ex Machina

Children of Men (Son Umut)

Mr. Nobody (Bay Hiçkimse)

Mulholland Dr. (Mulholland Çıkmazı)

Truman Show

Shutter Island (Zindan Adası)

Yedinci Hayat

Ders üzerine kaynaklar - 3

• Filmler ve Belgeseller

- Into The Wild (Özgürlük Yolu)
- 2001: A Space Odyssey
- Memento (Akıl Defteri)
- The Usual Suspects (Olağan Şüpheliler)
- Interstellar (Yıldızlararası)
- Inception (Başlangıç)
- Fight Club (Dövüş Kulübü)
- Bilinmeyen / Unknown
- Uzayda Dehşet / Pandorum
- Vanilla Sky
- Örümcek / Spider
- Trans / Trance
- Casuslara Karşı / The Manchurian Candidate
- 23 Numara
- Da Vinci Şifresi
- Küp / Cube
- Sherlock Holmes
- Vertigo (Ölüm Korkusu)

Zodiac

Akira

Paramparça Aşklar Köpekler

The Man From Earth (Dünyalı)

V for Vendetta

Namuslu

Züğürt Ağa

Abuzer Kadayıf

Forrest Gump

Guguk Kuşu

Baba 1-2-3

Geçmişin Gölgesinde

Schindler'in Listesi

Star Wars serisi

Piyanist

Şahane Hayat / It's a Wonderful Life

Good Will Hunting - Can Dostum

Rain Man - Yağmur Adam

The Great Dictator (Şarlo Diktatör)

Persepolis

Det Sjunde Inseglät (Yedinci Mühür)

Idiocracy

- Gölün Adı
- Hacıvat ile Karagöz Neden Öldürüldü?
- Muhsin Bey

Amaç

- Tıp Etiği Felsefesini, ahlak değer ve ilkeleri açıklayabilmek
- Geçmişteki ve günümüzdeki meslek anlayışını tanımlayabilmek
- Yasa çerçevesinde görev ve sorumlulukları açıklayabilmek

**SEMPER IN
EXCRETIA SUMUS,
SOLIM PROFUNDUM
VARIAT**

-

**Her zaman pisliğin içindeyiz, sadece
derinliği değişir.**

Ne demektir?

“ahlâki değerler felsefesi”

ETİK

Eski Yunanca, Latince, Fransızca
“töre, gelenek, karakter”

“ethos”

ETIK

• **έθος** **ethos**

• **ήθος – ήθη** **ithos - ithi**

ETİK

- **BENTHAM:** Olası en büyük miktardaki mutluluk.
- **FRANKENA:** Ahlak felsefesi ya da ahlaksallık.
- **POJMAN:** Eylemlerin değerlendirilmesine ilişkin yol gösterici kurallar.
- **SINGER:** Nasıl davranmamız gerektiğini temellendiren bir disiplin.
- **GÖKSEL:** Ahlak felsefesi, evrensel değerler felsefesinin ele alındığı aksiyoloji ve yükümlülükler bilgisi.
- **ÖRS:** Değerler felsefesi karşılığı kullanılan etğin insan eylemlerini ele alan normatif, bizim açımızdan olması gerekeni, inceleyen bilim dalı.

“ethos”

- Bireyin kendine özgü yapısı, bireyin davranış biçimlerini belirleyen temel özellik, bir kimsenin veya bir insan grubunun tutumu, duygulanma ve davranış biçimidir.
- Ahlaki değerler felsefesidir.
- Kesin karardan çok yarar-zarar, görev dengesi
- Eylemlerin iyi–kötü doğru–yanlış kabul edilebilir–kabul edilemez!
- İnsan merkezlidir, düşüncenin eseridir.

ETİK

- Ahlaki seçimler, görev ve zorunluluklar çerçevesinde doğru ve yanlış arasındaki farkı dikkate alır.
- Güdüler, tutumlar ve bireylerin iyilikle ilgili bu tutumları ile ilişkilidir.
- Bireyin benimsemesi gereken değil bireyin kabul edeceğini beklediğimiz faaliyetlerle ilgilidir.

ETİK

- Bireysel ve toplumsal davranış kurallarını saptayan, insanların nasıl yaşamaları gerektiğini ve niçin o şekilde yaşamaları gerektiği konusunu inceleyen bir uğraşı alanıdır.
- Toplumlarda gelişmesiyle oluşmuş kuralları hukuk kurallarından farklı olarak toplumsal tepkilerle şekillenmiştir.
- Etik, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerleri, ahlak bakımında iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olanın niteliğini ve temelini araştırır.

Değer

- Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet
- Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör
- Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey

Karakter

Bireyin kendine özgü yapısı,

Bireyin davranış biçimlerini belirleyen temel özellik.

**Bir kimsenin veya bir insan grubunun tutumu,
duygulanma ve davranış biçimidir**

**Bireyin ahlaki değerlerini belirler, etiği belirleyen bu
insani temel özelliktir.**

Kuram nedir?

- Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi, sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü. TEORİ

İLKE

seçme yargılama fırsatı verir
genel ve temel niteliktedir
etki alanı geneldir
davranış biçimini belirlemez
kişisel sorumluluğun altını
çizer

KURAL

Vermez
durum – algı üzerinedir
tekil durumla sınırlıdır

ETİK – AHLAK İLİŞKİSİ (1)

- Ahlak Arapça hulk sözcüğünün çoğuludur. Hulk ise; huy, âdet, alışkanlık, yaradılış, insanın ruhsal–zihinsel–manevi halleri anlamındadır. İngilizce’de moral, morality ahlak anlamında kullanılır, adet, alışkanlık, karakter anlamlarına gelen mos kelimesine dayanır.
- Ahlak: “Bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda bulundukları davranış biçimleri ve kuralları” veya “iyi nitelikler – güzel huylar” olarak tanımlanabilir.

ETİK – AHLAK İLİŞKİSİ (2)

- Etik ve ahlak çoğu kez birbirlerinin yerine ve dönüşümlü olarak kullanılmakla birlikte genelde iki kavramın birbirinden farklı olduğu kabul edilir.
- Etik, ahlak felsefesi olarak tanımlanmakta olup; “insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, kuralları, doğru yanlış ya da iyi–kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini.”
- Ahlak olgusal ve tarihsel olarak yaşanan bir şey olmasına karşılık etik, bu olgunun kendisine yönelik araştırmadır.

Fark?

- Ahlak bilimi, bireysel davranış kurallarını belirtir
- Etik; profesyonel davranış standartlarını içermekte ve daha nesnel ve ıssal anlam taşımaktadır

Etik Tipleri

- **Deskriptif (Tanımlayıcı);** davranışların ahlaksal açıdan sadece incelendiği, ahlaksal yargılanmasının yapılmadığı etik anlayış.
- **Metaetik;** davranışları doğrulama, davranışların ahlaksal nedenini araştırma, onlara anlam verme gibi konularla ilgilenen etik anlayış.
- **Normatif (kuralcı);** karar vermeyi gerektiren moral sorunlarda doğru olan veya yapılması gerekeni sorgulayan etik anlayış.

Etik Teorileri

- **Deontolojik kuramlar;** yükümlülükleri kapsayan kuralları içerir.
- **Teleolejik kuramlar;** norm ve kurallarını davranışların sonuçlarından çıkarır.
- **Prensipçilik – İlkecilik;** İlkeler moral normlarıdır.
- Etik kurallar, mesleğin üyelerinin genel olarak kabul ettiği etik ilkeler dizisidir. Bu kurallar, meslek üyesinin mesleğine, meslek örgütüne, meslektaşlarına, hizmet verdiği ve işbirliği yaptığı bireylere ve kendine karşı sorumlulukları öngörür.

Etik İlkeler

- Etik ilkeler, ahlaki uygun karar bulma davranışlarında rehber kurallardır ve iş yaşamında ahlaki değerlendirmeleri oluşturmaktadır.

Meslek etiği

- Etik davranış; ahlaki tutum, yargı ve eylemin doğru, iyi, yanlış, kötü olarak değerlendirilme gerekçelerini inceler. Dayandığı temel koşul “iyi niyet”tir.
- Etik öğretilir mi?
- **Bireysel Düzeyde Etik:** Bireyin yaşamındaki değerler, normlar ve inançlardan, insanın çevresiyle olan ilişkilerine yön veren ve bireye özgü standart ve değerlerden oluşur. Kaynağında aile, arkadaşlar ve almış olunan terbiye yatar.

Meslek etiği

- Meslek etiği, mesleği uygulayanların uymak zorunda oldukları ahlaki ilkelerdir.
- Mesleki etik ilkeler tüm dünyada benzerdir. Evrensel meslek ilkeleri oluşturulabilir. İş etiği ilkeleri, ait olduğu kültür ve ülkeye göre değişir. Bir işin meslek olabilmesi için, uğraş alanının etik değer ve ilkelere yer vermesi gerekir.
- Meslek, sistemli bir eğitimle kazanılmış özel bilgi ve becerilere dayanır.

Meslek etiği

- Meslek etiği, belirli meslekte eder. Tüm dünyada o meslek üyelerin bu kurallara uyması beklenir. Çalışma yaşamında ortaya çıkan kariyer edinmek için yapılması gerekenler, para kazanmak ve doğru olanı yapmaya çalışmak arasındaki ikilemleri tartışır, bir çözüme kavuşturmaya çalışır.
- Meslek üyelerinin uyması gereken değer ve davranışlara yol göstermek,
- Meslek etiğine aykırı davranışlara karşı tavizsiz tutumları ortaya koymak.

Meslek etiğinin özellikleri

1. Kişisel etiğe dayanır.
2. Dürüstlüğe dayanır.
3. Namuslu olmayı gerektirir.
4. Doğru söylemeyi gerektirir.
5. Güvenilir olmayı gerektirir.
6. Bir iş planını gerektirir.
7. Hem içsel hem de dışsal olarak uygulanır.
8. Meslek etiği kar gerektirir.
9. Değerler üzerine kurulur.
10. Kurumun en tepesinden başlar.

TIBBİ ETİK

- Tıbbi uygulamalar sırasında ortaya çıkan değer sorunlarının, çatışmaların tartışıldığı açıklığa kavuşturulmaya ve çözüm yollarının bulunmaya çalışıldığı etkinlik paramedikal meslek grupları tıp, veteriner hekimlik, eczacılık, diş hekimliğinin tartışma alanına dahil olduğu etik dalıdır.

Biyoetik

- **Son 40 yıldır kullanılan bir terimdir.**
- **Çağımızın tıp etkinliğinde son yıllarda ortaya çıkan değer sorunlarının konu edildiği tartışıldığı, araştırıldığı ve genellikle disiplinlerarası bir akademik alanı ifade eder.**
- **Tıbbi uygulamaların ve canlı organizma üzerinde yapılan çalışmaların doğurduğu etik sorunlarla ilgili bir alandır. Tıbbi etiğin yanı sıra çevre etiğini de içerir ve kesin kararlardan çok, karar verme sürecindeki yarar, zarar ve görevler arasındaki denge ile ilgilenir.**

Veteriner hekimliği etiği nedir?

Veteriner hekimliği uygulamaları ve bu alandaki her türlü araştırmalar sırasında yaşanan değer sorunlarının incelenmesidir.

Deontoloji

- Eski Yunancada gereklilik zorunluluk anlamına gelen “*deon-deontos*” sözcüğü ile bilim bilgi anlamına gelen “*logy*” sözcüğünden oluşan ve “*ahlaki zorunluluk ya da görevlerin teorisi – bilimi*”dir.

Kökenbilim (etimoloji) açısından

“gerekli olan şeylerin bilgisi” = “normatif bilgi” =
“yükümlülükler bilgisi”

Deontoloji

- Deontoloji, normatif bilgi bütünüdür.
- Doğruluğu ya da yanlışlığı tartışılmadan öğrenilmesi gerekir yükümlülükleri tanıtıcı ve betimleyici bilgidir.
- Uyulmaya zorlayıcı ve yaptırımlarla güçlendirilmiş emirlerin, yasakların bilgisidir.

Deontoloji

- Görev bilinci, görevlerle ilgili zorunluklar, sorumluluklar, yükümlülükler ve bunların gerçekleştirilmesinde yer alan ahlaki kural ve ilkeleri içeren bilim dalıdır.
- Genellikle “hekimlik deontolojisi” anlamında normatif hekimlik öğretisinin adı ve içeriğini oluşturan bilgiler Hipokratik tıp öğretilerine, “hekim andına” dek gitmektedir.

Deontoloji

- Hipokrat; insana değer verme, ahlak değerlerine öncelik tanıma ve erdemli olmaktan söz etmiş ve bu kural ve ilkelerin tümü için etik terimini kullanmış, mesleki felsefeyi de kapsadığını belirtmiştir.
- Aristo; Deontoloji= etik

Sağlık Bilimleri Açısından Deontoloji

- Deontoloji bilgileri, hekimliğin meslek bilgilerinin dışındaki “bazı bilgileri” de içerir.
- Hekimin mesleki etkinlikleri içinde ve dışında insan olarak uymak ve uygulamak zorunda olduğu kurallar kişi ve kişilik olarak hekimin yükümlü olduğu tutum ve davranışların bilgisidir.

Bazı Bilgiler?

- Deontolojik bilgiler hekimlik etkinliğinin uygulanmasında hekimlerin topluma sundukları bir güvence mesleğin ve meslek üyelerinin toplum tarafından kabul edilmesi açısından da hekimin ve hekimliğin güvencesi

Sağlık Bilimleri Açısından Deontoloji

- Hekimin mesleki uygulamalar sırasında ve görevi dışında insan olarak uymak ve uygulamak zorunda olduğu kuralların, tutum ve davranışların bilgisi.
- Hekimlik mesleğinin ahlaki, toplumsal boyutlarını ve bunların yasalara yansımalarını düzenleyen kural ve ilkelerin tümü.

Veteriner hekimliği etiği nedir?

- **Veteriner hekimliği etiği, veteriner hekimliği uygulamaları ve bu alandaki her türlü araştırmalar sırasında yaşanan değer sorunlarının incelenmesi, tartışılması ve çözüm yollarının aranmasıdır.**

Veteriner hekimliği etiği neden gereklidir?

- Bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi yeni değeri sorunlarını da beraberinde getirmiş ve geleneksel veteriner hekimliği uğraşında var olan yasalar, normlar ve ilkeler bu sorunların irdelenmesinde yetersiz kalmış; yeni temel ilke ve normların belirlenmesi zorunlu hale gelmiştir.
- Veteriner hekimler arası ilişkiler, hasta sahipleri ile ortaya çıkan durumlar, hayvan deneyleri, ötenazi, aydınlatılmış onam, embriyo nakilleri, transgenik hayvanlar, estetik operasyonlar, klonlama, hasta hakları, araştırma ve yayın gibi konularda karşılaşılan problemler etik kurallar ışığında sağlıklı olarak ele alınabilir.

VETERİNER HEKİMLİĞİ ETİĞİ ve ÇIKAR ÇATIŞMALARI

- Veteriner hekimler hem hasta hayvanlara hem de hayvan sahiplerine hizmet etmektedirler. Hasta önemlidir; ancak, hasta sahibi de aynı şekilde önemlidir.
- Veteriner hekimlerin iki işverenin hizmetçileri olduğu gerçeği meslek etiğini daha zor hale getirebilmektedir.
- Hastanın çıkarları bazen hasta sahibinin çıkarları ile çatışabilir.
- Veteriner hekimlerin hedef kitlesi kim olmalıdır?

HAYVAN – İNSAN BAĞINDA İNSAN TARAFININ ÖNEMİ

- İnsan hayvan ilişkisinde ideal bir bağda her iki taraf da aynı derecede önem kazanmaktadır. Dengenin bozulması veteriner hekimler için etik açıdan problem yaratabilmektedir.
- Veteriner hekim, hayvanlarının durumuna bilgili ve mantıklı bir şekilde yaklaşamayan müşterileriyle nasıl başa çıkmalıdır?
- Duygusal olarak yıpranmış ya da acı çekmiş bir müşteriye nasıl yanıt verebilirler?
- Veteriner hekim, müşterisinin kararını değiştirmek için nasıl bir güç harcayabilir?
- Pratisyenler ve öğrenciler için hasta sahibi ilişkilerinde eğitimin genişletilmesini gerekli mi?

BESİ, ÇİFTLİK ve SPOR HAYVANLARI HEKİMLERİNİN ROLÜ

- Veteriner hekimler pet hayvanlarının hayatlarını kurtarabilmek için çaba sergilerken, ekonomik değeri olan hayvanların işe yarar bir şekilde öldürölmelerine kadar sağlıklı tutulmaları için çalışmaktadırlar.
- Çiftlik hayvanlarının yetiştirilmesi ve tedavisinde bireysel hayvan sağlığından uzaklaşarak hayvan sürülerinin verimliliğine yönelik bir eğilime nasıl tepki verilmelidir?
- Hayvan ongunluğu konusunun öne çıktığı günümüzde, çiftlik ve spor hayvanları hekimlerinin tavırları nasıl olmalıdır?
- Et üretim alanları ya da at yarışlarının yapıldığı alanlarda hayvanların çıkarları konusunda veteriner hekimlerin rolü ne olmalıdır?

- Hayvanların “önemli” olduğu çevreye karşı artan ilgi, meslekteki birçok insanın “veteriner hekimler gezegenimizde yaşayan tüm canlıların hayatını iyileştirmek için ne gibi katkıda bulunabilirler” sorusunun sorulmaya başlanmasında itici gücü oluşturmaktadır.
- Veteriner hekimliği etiği alanında eğitim – öğretim, araştırma, uygulama, yayın ve bilimsel faaliyetlere ilişkin olarak bir ilerleme trendi yakalanmıştır.
- Batıda geliştirilen resmi veya idari veteriner hekimliği etiği örneği; Türkiye’de etik kurulların oluşturulmasıyla başlamıştır.
- Mesleki uygulamalarımızda karşılaştığımız değer sorunlarının çözümünde; etik ilkeler ve üçlü kuramlar kılavuz olacaktır.
- Bir veteriner hekim, öğrenimi sırasında edindiği bilimsel ve teknik bilgiyi, ancak, sahip olacağı entelektüel-etik bilgiler ışığında doğru kullanabilir.

Etik İlkeler

Etik ilkeler ahlaki uygun karar bulma davranışlarında rehber kurallardır ve iş yaşamında ahlaki değerlendirmeleri oluşturmaktadır.

Etik İlkelerin Özellikleri

1. Belli davranışları yönlendirir ya da telkin eder
2. Etik ikilemlerde etikle ilgili bilgilerin anlaşılmasında ve organizasyonda yol gösterir.
3. Çatışan hakların nasıl çözüleceği konusunda yol gösterir.
4. Onaylanan ahlaksal faaliyetlerin delilleridir.
5. Evrenseldirler mutlak değildirler ve istisnadırlar
6. Ne kuraldır ne de sonuçtur.
7. Değişmezdirler ve icat edilmekten daha çok, insanlar tarafından keşfedilmişlerdir.

TEMEL ETİK İLKELER

- **1-ÖZERKLİK:** Bireyin özgür ve bağımsız olarak kendisi ile ilgili kararlar verebilme, bu kararlara dayanan eylemlerde bulunabilme yeterliği ve yetkinliğidir.

Sağlık alanı için; hastanın tedavisini seçme ya da reddetme hakkıdır.

Aydınlatılmış Onam: Hastanın hastalığı ve tedavi seçenekleri konularında bilgilendirildikten sonra, yapılacak müdahaleler için onamının alınması

Özerklik ilkesinin içine dâhil kurallar şunlardır:

- 1-Gerçeği söyle,
- 2-Başkalarının mahremiyetine saygı göster,
- 3-Gizli bilgileri açıklama,
- 4-Hastalara müdahale ederken onam al,
- 5-Sorulduğu takdirde başkalarının önemli kararlar almasına yardımcı ol.

TEMEL ETİK İLKELER

2-YARARLILIK: Zararları önleme ortadan kaldırma ve iyi olanı destekleme ile ilgilidir. Amaç hastanın en yüksek çıkarını sağlamaktır.

3- ZARAR VERMEME: Temeli kötü davranışlardan kaçınma ve hastaya hiçbir şekilde zarar vermemektir.

4-ADALET: Temel özgürlüklerin toplum bireylerine eşit biçimde dağıtılmasıdır. Sağlık bilimleri açısından da tıbbi kaynakların eşit dağıtımı ile ilgilidir

SAĞLIK ALANINDA ADALET İLKESİ - 1

- Adaletin eşit biçiminde dağıtımında kullanılacak "belirleyici" ilkeler;
- **1.** Eşit paylaşma;
- **2.** Bireylerin gereksinimlerine;
- **3.** Bireylerin çabalarına;
- **4.** Bireylerin katılımlarına;
- **5.** Bireylerin hak ettiklerine;
- **6.** Bireysel koşulların, serbest rekabet koşullarıyla olan ilişkisine göre paylaştırılmasıdır.

Bu "belirleyici" ilkeler toplumsal genellik içindeki değişen bireysel durum ve konumlarının niteliğini göz önünde bulundurmaz; yalın eşitlik yaklaşımı içinde, genel geçer ilkeler olarak işlevsellik kazanmışlardır.

SAĞLIK ALANINDA ADALET İLKESİ - 2

- Sağlık alanında adalet ilkesi tıbbi kaynakların (araç–gereçten her türlü hizmete kadar) gereksinimlere göre, eşit ve dürüstçe dağılmış olmasını bekler.
- Bu ilke sağlık çalışanlarının, çalışmalarında karşılaşıyor oldukları kaynakların dağılımıyla ilgili etik sorunlarına yardımcı olarak bazı yanıtlar getirir.
- Adalet ilkesinin sağlık uğraşlarında yaşama geçirilmesi ilk başta mevcut kaynakların sağlık uğraşlarında acil kullanımı ile ilgilidir. Burada etik yönünden sorunsal olarak gözüken nokta, gerek devlet düzeyinde, gerek halk sağlığı uğraşlarında, gerekse tedavi edici sağlık kurumlarında tıbbi kaynakların birey ve toplum kesimine adaletli biçimde nasıl paylaşılacağıdır?

Etik Karar Verme

Etik duyarlılığın gelişimine ve ahlaki kategorilerde düşünme yetisine bağlıdır.

Düşünme yetisi profesyonel kaliteye ulaştırır.

Etik karar verme modelinin adımları

- 1-Sorunu tanımla**
- 2-Sorunun nedeni ve sonuçların analizi için veri topla**
- 3-Çözüm seçeneklerini araştır**
- 4-Çözüm seçeneklerini değerlendir.**
- 5-Tüm çözüm seçeneklerinden uygun olanı seç**
- 6-Seçilen çözümü uygula**
- 7-Sonucu değerlendir.**

3/4 – E Kuramı

- **Ekoloji** → çevrebilim
- **Etoloji** → doğa içerisinde özgür yaşam
- **Ekonomi** → üretim – paylaşım ilişkisi
- **Estetik** → güzellik duygusuna uygun olan

Prof. Dr. Ferruh DİNÇER 2000

3-P Kuramı

Pathos – Patheia: duygu, heyecan, his, acı, sevgi duyma sorumluluğu

- **Antipati** → sevimsizlik, soğukluk, karşıt duygu
- **Sempati** → bir başkasına karşı doğal bir eğilim sevgi duyma
- **Empati** → kendisini karşısındakinin yerine koyma

Prof. Dr. Ferruh DİNÇER 2000

3-R:

- **REPLACEMENT:** Yerine başka şey kullanma
- **REDUCTION:** Azaltma
- **REFINEMENT:** Arındırma

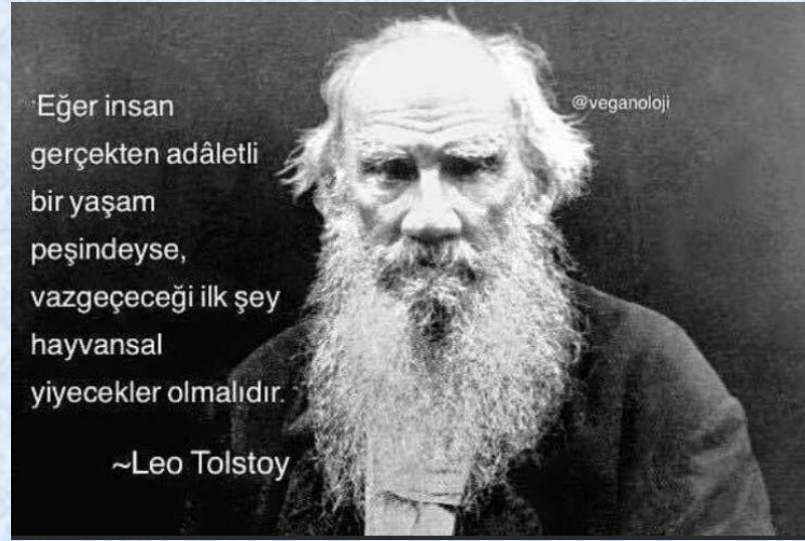
+2-R:

IFER – International Foundation for Ethical Research
Alternatives in Scientific Research – 1985

- **RESPONSIBILITY:** Deneklere karşı sorumluluk
- **RESPECT:** Dokuya – Canlıya – Çevreye saygı

HAYVAN GÖNENCİ

- Toplumda etik bir kaygıyı dile getirmek için kullanılan bir terimdir.
- Hayvanın yaşam kalitesini ifade eder.
- Hayvanın zihinsel ve fiziksel sağlık durumu, mutluluğu ve uzun yaşam gibi özelliklerini içerir.
- Gönenç hoş olmayan
- Negatif durumların hayvan yaşamında bulunmaması

VETERİNER HEKİM

HAYVAN SAHİBİ

HAYVAN

HAYVAN GÖNENCİ SORUNLARI

- Yetiştirme şekli
- Hayvan türleri
- İnsanlardan kaynaklanan vb.

İnsan merkezli bir yaklaşımla hayvan
gönenci sorunları

Deontoloji – Etik görüşe

Hayvan hakları görüşüne

Yararcı – Etik görüşe

Ne sağlık, ne stres ne de uygunluk ya da yeterlilik hayvanın iyi bir gönence sahip olduğu anlamına gelir.

Gönenç, hayvanın ne hissettiğine bağlıdır.

GÖNENÇ KRİTERLERİ

- **BESLENME:** Hayvanlar uygun şekilde beslenip, su temin ediliyor mu?
- **BARINMA:** Hayvanlara uygun barınak sağlanıyor mu?
- **SAĞLIK:** Hayvanlar sağlıklı mı?
- **DAVRANIŞ:** Hayvanların davranışları duygu hallerini en iyi şekilde yansıtıyor mu?

Hayvan Gönenci Kavramının Bilimsel ve Geniş Tanımı

- **Hayvan Gönenci:** Tüm hayvanların bakımı, beslenmesi, barındırılması, yetiştirilmesi, nakliyesi, kesimi, tedavisi ya da bilimsel araştırmalarda kullanımı sırasında ağrı, acı ve ıstıraptan uzak sağlık, mutluluk ve iyilik hallerinin sağlanmasıdır.

Veteriner Hekimliği Etiği, Hayvan Kullanım Etiği ve Hayvan Gönenci İlişkisi

Veteriner hekimliği etiğinin konusunu genel anlamda insanların hayvanlarla ilişkilerinden doğan, özel anlamda ise veteriner hekimliği uygulamaları sonucu ortaya çıkan ve çıkabilecek olan değeri sorunlarının tanımlanması ve tartışılmasının oluşturur.

Hayvan kullanım etiği ise, hayvanların insanlar tarafından kullanılmalarında hangi uygulamaların doğru – yanlış, nelerin iyi – kötü olduğuna ilişkin argümanlarımızın ortaya konması olarak konması olarak tanımlanabilir.

HAYVAN REFAHI

- Hayvan refahı, *hayvanın yaşam kalitesini yansıtan bir kavramdır.*
- Geniş anlamda; *pet arkadaşlar, egzotik hayvanlar, çiftlik, laboratuvar hayvanları ve vahşi hayvanların bakımı, beslenmesi, barındırılması, yetiştirilmesi, nakliyesi, kesimi, tedavisi ya da bilimsel araştırmalarda kullanımı sırasında ağrı, acı ve ıstıraptan uzak; sağlık, mutluluk ve iyilik hallerinin sağlanması anlamındadır.*

Hayvan Hakları, Hayvan Refahı, Hayvanları Koruma Kavramlarının Tarihsel Gelişimi

**Hayvan – bitki ve insan arasındaki simbiyotik ilişki
çerçevesinde, canlılara – hayvanlara haklar tanınması
ve onların korunmasına yönelik hareketlerin kökleri
Antik Çağa kadar uzanmaktadır.**

- Hayvanların, insanlar tarafından kullanılırken çektikleri acı ve ıstırabına önlenmesi ve refahlarına yönelik adımların yasal düzenlemelerle atılması ABD’de 1641’de çıkartılan **Özgürlük Sahibi Vücut** yasasının 93. maddesinde yer alan *“Bir yerden bir yere araba çekmede kullanılan hayvanlara uygun aralarla dinlenme süresi verilir.”* ifadesiyle olmuştur.
- Ardından 19. yy’da Fransa’da **Grammot Yasası** ile evcil hayvanlara kamuya açık yerlerde yapılacak kötü müdahaleler yasaklanmıştır.

- Hayvanları Koruma sosyal bir hareket biçiminde ilk defa 19. yy başında İngiltere’de ***Antiviviseksiyonist*** hareket olarak ortaya çıkmıştır.
- 15 Ekim 1978’de **UNESCO Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi**’ni resmen ilan etmiş ve kendini savunamayan hayvanlarımıza bir takım haklar vermiştir. Tamamen uygun bir içeriğe sahip olmasa da olumlu yanları bulunan bu haklar, gelişmiş ülkelerde yasal duruma kavuşmuş fakat tüm dünyaya yayılamamıştır.

- Ruth Harrison 1964 yılında ***Animal Machines***'i yayımlamış ve toplum üzerinde etki bırakmıştır. Bunun üzerine bir yıl sonra *Brambell Komisyonu* bir rapor yayımlamıştır .
- Bu raporda; hayvanların fiziksel iyiliğinin yanında akli iyiliğinin de hayvan refahı kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Bu gelişmeler 1969'da *Uluslararası Hayvan Refahı Fonunun* kurulmasıyla ivme kazanmıştır.

- Avrupa Birliğinin kurucu anlaşması olan *Roma Antlaşmasında* hayvanlar **mal ve tarımsal ürün** olarak tanımlanmış, hayvanları korumak amacıyla mevzuat çıkarılmasına zemin hazırlayacak yetki tanımına yer verilmemiştir.
- *Amsterdam Antlaşması* ekinde yer alan ve yasal bağlayıcılığı bulunan Protokolde ise hayvanlar ilk kez **duygulu varlıklar** olarak tanımlanıp onların daha fazla korunması ve hayvan refahına daha fazla itibar edilmesi amaçlanmıştır.

- 20 Kasım 2004'te Hayvan Refahı, Avrupa Birliği anayasasının III-121 sayılı maddesinde yer almıştır.
- Buradan da anlaşılabileceği gibi Hayvan Refahı AB'nin en üst yasal düzenlemesinde yer alarak çok önemli bir aşama kaydetmiştir.
- Türkiye'de AB kapsamında Hayvan Hakları ve Hayvan Refahına yönelik yasal uygulamaya dönük önemli gelişmeler kaydedilmiş; hayvan refahı dersleri veteriner fakültelerinin müfredatlarına girmiş ve hayvan hakları konusu gündeme gelmiştir.

- Bunlara ek olarak *Türkiye’de Hayvanları Koruma Kanunu ve Yönetmeliği* çıkartılmış, hayvanların bilimsel amaçlarla kullanımının uluslararası standartlara kavuşturulması amacıyla bu konulara yönelik *mevzuat* oluşturulmuştur.
- Sivil toplumu bilinçlendirmeye yönelik bu konuyla ilgili dernekler kurulmuştur .
- Ancak tüm bu gelişmelere rağmen AB raporlarında, *Türkiye’nin kaydettiği ilerleme yetersiz bulunmuştur.*

HAYVAN HAKLARI VE HAYVAN REFAHI ARASINDAKİ FARKLAR

- Hayvan Hakları ve Hayvan Refahı hareketleri ‘Hayvanları Koruma’ düşüncesiyle birlikte ortak bir platformda gelişmelerine rağmen, bazı keskin sınırlarla birbirlerinden ayrılırlar.

Hayvan Hakları Hareketi Savunucuları;

Hayvanların da insanlarla eşit haklara sahip olduğu konusunda ısrarcıdırlar ve *biyomedikal araştırmalarda, testlerde, sportif – eğlence amaçlı veya kürkleri için hayvanların kullanımına, hayvanların kafeslere konulmasına ve hayvanların yenilmesine, insani bir biçimde de olsa insanların çıkarları için hayvanların öldürülmesine, kullanılmasına* ***tümüyle karşıdırlar.***

Hayvan Refahı Savunucuları ise;

Güç ve haklar bakımından hayvanlardan *üstün olan insanların*; hayvanların ongunluğundan sorumlu olduğunu savunmuşlardır.

Hayvan Refahı Savunucuları; *hayvanlara acı vermemek ve insanca muamele etmek koşulu ile hayvanların, insanların yararı için kullanılmasını ve öldürülmesini uygun bulurlar.*